

**ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, Πολιτικά Α1.12, 1253a29-39 & Γ6.3-4, 1281a39-b10**

**A1.**

**α.**

1-Σ: *Φύσει μὲν οὖν ἡ ὀρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν*

2-Σ: *Ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν*

3-Λ: *ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν ὀλίγους δέ, δόξειεν ἂν λέγεσθαι καὶ τιν' ἔχειν ἀπορίαν τάχα δὲ κἂν ἀλήθειαν*

4-Λ: *Διὸ καὶ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν*

**β.** Ο Αριστοτέλης μεταχειρίζεται αναλογία όταν παρατηρεῖ ότι τα δειπνα που υλοποιούνται με τη συνδρομὴ των πολλῶν εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα που ἀναλαμβάνει ἕνας χορηγός και ὅτι τὸ πολιτικὸ σῶμα ὅταν συγκροτεῖται ἀπὸ πολλούς, μοιάζει με ἕναν ἄνθρωπο που ἔχει πολλὰ πόδια, χέρια και αἰσθήσεις και κατὰ συνέπεια υπερέχει ἐναντι των λίγων ἀρίστων και ἠθικά και διανοητικά.

**B1.** Το ἐρώτημα που συζητεῖ ο Αριστοτέλης στο δεῦτερο ἀπόσπασμα εἶναι ἀν τὴν ἐξουσία στην πόλη-κράτος πρέπει να ἀσκεῖ ο δήμος, δηλαδή ἡ πλειοψηφία των πολιτῶν, ἢ οἱ λίγοι ἀρίστοι. Ἡ ἐπιφυλακτικὴ διατύπωση (με δύο δυνητικὲς εὐκτικὲς και τὴν ἐκφραση ἔχει ἀπορίαν) στην ἴδια περίοδο δηλώνει κλιμακωτὰ μείωση τῆς ἀμφιβολίας. Ἀπὸ τὸ πιθανολογικὸ μιας ἐντύπωσης και μιας κοινολεκτικῆς θέσης (*δόξειεν ἂν λέγεσθαι*) περνά στη συνειδητοποίηση του προβλήματος (*ἔχει ἀπορίαν*) και ἀπὸ αὐτὴν στην πιθανότητα για προσέγγιση τῆς ἀλήθειας (*τάχα δὲ κἂν ἀλήθεια*). Ο Αριστοτέλης ἐφαρμόζει ἐδῶ υποδειγματικὰ τὴν ἀπορητικὴ μέθοδο στη διερεύνηση ἐνός ἀμφιλεγόμενου ζητήματος και προχωρὰ στη διατύπωση τῆς γνωστῆς ως ἀθροιστικῆς θεωρίας, μιας θεωρίας που ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ ἕως σήμερα ἐπιχείρημα υπέρ τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἰδέα ἦταν παλιά, ἤδη διατυπωμένη στον Ὅμηρο περιγράφοντας (στη ραψωδία Ν τῆς *Ιλιάδας*) μια φοβερὴ μάχη Ἀχαιῶν-Τρώων δίπλα στα καράβια, βάζει κάποια στιγμή στο στόμα του Ποσειδῶνα τὴν ἀκόλουθη φράση, με τὴν ὁποία ο θεὸς θέλει να ἐμψυχῶσει τὸν ἥρωα Ἰδομενέα (στ. 237): «*κι οἱ πιο ἀχαμνοί, σαν πουν να σμίξουνε, κάτι θα κάνουν πάντα*» («*συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν*»). Για να τεκμηριώσῃ τὴ συγκεκριμένη πολιτικὴ θέση ὅτι κυρίαρχο στην πολιτικὴ κοινότητα ἀρμόζει να εἶναι τὸ πλῆθος των πολιτῶν και ὄχι ἡ μειοψηφία των λίγων ἀρίστων, παραθέτει τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τὸ πολιτικὸ σῶμα, ὅταν συγκροτεῖται ἀπὸ τους πολλούς (*συνελθόντας/σύμπαντας*), εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τους λίγους ἀρίστους. Ὅπως τα δειπνα που πραγματοποιοῦνται με τὴ συνδρομὴ πολλῶν εἶναι καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα που

αναλαμβάνει ένας χορηγός, έτσι και το πολιτικό σώμα των πολλών μοιάζει με άνθρωπο με πολλά πόδια, χέρια και αισθήσεις ο οποίος είναι πιο ικανός από το πολιτικό σώμα των λίγων αρίστων. Συνεπώς, οι πολλοί συνεισφέρουν στο πεδίο της αρετής και της φρόνησης ο καθένας σωρευτικά το λιθαράκι του με αποτέλεσμα να μπορούν να κρίνουν καλύτερα και να αποφασίζουν πιο συνετά από οποιοδήποτε πολιτικό σώμα που συγκροτείται από λίγους αρίστους. Επιπλέον, οι πολλοί είναι αποδεδειγμένα ανώτεροι κριτές στην περίπτωση των έργων τέχνης. Συνοπτικά, από την παρατήρηση ότι στο πλαίσιο μιας συνεργασίας ή μιας ομαδικής προσπάθειας πολλαπλασιάζονται οι ατομικές ικανότητες και το τελικό αποτέλεσμα ενδέχεται να είναι πολλαπλάσιο γινόμενο και όχι απλό άθροισμα, καταλήγει ο φιλόσοφος στη διαπίστωση ότι ο λαός που συνέρχεται σε μια συνέλευση και απαρτίζει ένα πολιτικό σώμα παύει να έχει τις ιδιότητες κάθε μέλους του και αποκτά νέες που αρμόζουν σε ένα οργανικό σύνολο, το οποίο μπορεί να επιδεικνύει «υπερ-άνθρωπες» ικανότητες. [391 λέξεις]

## **B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Μπαρούχ Σπινόζα, Πολιτική Πραγματεία, 1.3,6,7**

Κατά τον Αριστοτέλη το πολιτικό φαινόμενο θεμελιώνεται στην ανθρώπινη φύση με την έννοια ότι ο άνθρωπος από την ίδια τη βιολογική δομή του είναι προσανατολισμένος να ζει σε οργανωμένη πολιτικά κοινωνία, στο πλαίσιο της οποίας είναι επιτεύξιμη η ευδαιμονία του. Θεωρεί ότι το καλό και το κακό συνυπάρχουν ως δυνατότητες της ανθρώπινης φύσης και από τη στιγμή που ο άνθρωπος ολοκληρώσει τη φύση του (*τελεωθείς*) επιβεβαιώνοντας την κοινωνικότητά του καταλήγει να είναι το ανώτερο έμβιο ον. Όταν όμως δεν πραγματώνει την κοινωνική φύση του (*χωρισθείς νόμου και δίκης*) καταλήγει να είναι το χειρότερο έμβιο ον (*άνοσιώτατον και άγριώτατον*). Κατά παρόμοιο τρόπο και ο Σπινόζα επικαλείται την έμφυτη τάση του ανθρώπου να συγκροτεί ένα είδος πολιτικής κοινότητας και να συνυπάρχει με άλλους του είδους του. Θεωρεί ότι η πολιτική κοινωνία ανάγεται στη φύση και ότι η πολιτική κατάσταση δεν διαφέρει ριζικά από τη φυσική κατάσταση του ανθρώπου, για αυτό και το κράτος θεωρείται φυσικό, περίπου όπως στον Αριστοτέλη (*Οι άνθρωποι είναι έτσι φτιαγμένοι ώστε δεν μπορούν να ζήσουν χωρίς να υπόκεινται σε κάποιο δίκαιο, κοινό για όλους*). Επομένως, φαίνεται να υποστηρίζει μια θεωρία του φυσικού δικαίου το οποίο ωθεί τους ανθρώπους να συνάπτουν κοινωνικές σχέσεις και να συνδιαμορφώνουν πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες. Ο Σπινόζα έρχεται έτσι πιο κοντά στην αριστοτελική αντίληψη του ανθρώπου ως *φύσει πολιτικοῦ ζώου* δίνοντας έμφαση στην εσωτερική ανάγκη για δικαιοσύνη η οποία οφείλεται στην ανθρώπινη φύση. Επιπλέον, και ο Σπινόζα απορρίπτει την ιδέα μίας φυσικής συνύπαρξης των ανθρώπων χωρίς νόμους, θεσμούς, κοινωνική

οργάνωση, αφού κάτι τέτοιο αντίκειται ολοφάνερα στην ανθρώπινη φύση/κατάσταση (οι αιτίες και τα φυσικά θεμέλια του κράτους ... να συνάγονται από την κοινή φύση ή την κοινή κατάσταση των ανθρώπων). Η συλλογιστική ωστόσο του Σπινόζα προχωρά ένα βήμα παραπέρα από αυτή του Αριστοτέλη όταν απαιτεί από το κράτος να αφαιρεί εκ των προτέρων τη δυνατότητα να ενεργούν κακόπιστα αυτοί που το διοικούν. [306 λέξεις]

**B3.** 1-γ, 2-ε, 3-α, 4-β, 5-δ

**B4.** 1-β, 2-δ, 3-α, 4-ε, 6-γ